

SEDMIČNI VODIČ ZA KULTURNA I ZABAVNA DEŠAVANJA ŠIROM CRNE GORE krozgrad@vijesti.me

Marija Vasić

Izložba fotografija "Rat sjećanja" biće otvorena u četvrtak 14. marta u holu KIC-a Budo Tomović. Organizuje je Centar za nenasilnu akciju i KIC Budo Tomović, a svoje radove na temu rata izložiće fotografi Nenad Vukosavljević i Nedžad Horozović. Ova izložba je dio projekta Ratni spomenici u Bosni i Hercegovini (od 1991. godine), koji za jedan od svojih ciljeva ima dokumentovane politike memorijalizacije i kulture sjećanja u toj zemlji.

Organizatorima ovog projekta je bila namjera da ukažu na to kako izgleda politika sjećanja, te da podstaknu dijalog o modelima memorijalizacije i mogućnostima promjene. Njihovo istraživanje i fotografije su dostupni na internet stranici kulturasjecanja.org.

Nakon izložbi širom BiH, u Austriji, Makedoniji i Srbiji, ovo je prvi put da postavka gostuje u Crnoj Gori, a moći će da se pogleda do 29. marta. Više o njoj za Vijesti priča Nenad Vukosavljević.

- **Fotografije koje će biti izložene nijesu baš prijatne i podsjećaju na jedno ružno vrijeme. Šta vas je inspirisalo da ih napravite?**

Sjećanje na ružno vrijeme je ne samo dio naše stvarnosti, već slike prošlosti posjeduju nevjerojatnu moć uticaja i oblikovanja naših pogleda na sadašnjost. Slike obilježenih i neobilježenih mjesta stradanja i sjećanja koje se mogu vidjeti na fotografijama govore zapravo o vremenu u kojem su nastale i u kojem postoje. One su tako ogledala našeg vremena i našeg društva, pokazatelj odnosa koji imamo spram stradanja "naših" i "njihovih", a kojima je zajedničko to da su i jedni i drugi ljudi. A taj odnos spram ljudi koji su stradali je najčešće neujednačen i selektivan, u službi dominantnih politika sjećanja koje promovisu sljepilo za nedjela činjena u ime naše zajednice i kolektivnu identifikaciju sa žrtvama stradalim iz naše zajednice.

Potreba da se prekine mučna spirala nasilja i od strani prijetnja da nam se za nekih nekoliko desetina godina ponovi niz osvete ili preventivne akcije, jeste ono što me je motivisalo. Na putovanjima tokom kojih smo fotografisali sam bio sa svojim prijateljem i kolegom Nedžadom Horozovićem. Mučno nam je bilo da obilazimo ta mjesta, zato

"Kako okončati rat sjećanja u čijoj sjenci živimo?": Spomenik u Višegradu - Foto: Nenad Vukosavljević

Nenad Vukosavljević i Nedžad Horozović izložiće svoje radove u okviru izložbe "Rat sjećanja", koja će biti otvorena u četvrtak 14. marta u holu KIC-a Budo Tomović

Suočavanje sa mjestima stradanja izaziva snažne reakcije

ne znam da li je inspiracija prava riječ za opisati taj val osjećaja koji nas je obuzimao, a u kojem se prelivaju ljutnja, tuga i stid.

- **Te fotografije svjedoče o užasnim stvarima koje su se dešavale 90-tih godina prošlog vijeka. Dok ste istraživali, posjetili ste mnoga mjesta, koliko su ljudi bili raspoloženi da vam izadu u susret i ispričaju priče koje ste kasnije pretočili u fotografije?**

Kako gdje i kako ko. Nije uobičajeno da ljudi "sa strane" dolaze da posjete mjesta stradanja i to je ponekad izazivalo blago podozrenje, željeli bi da saznaju ko smo i zašto fotografisemo ta mjesta. Čini mi se da je to bilo najviše zbog zabrinutosti da se ne oskrnavi mjesto sjećanja. Nelagoda je najčešće bila primjetna u situacijama kada ljudi govore o zlodjelima koji su njihovi činili, ali na mjestima na kojim postoje obilježja poput spomenika, lako smo nalazili sagovornike koji su bili voljni da nam ispričaju predistoriju mjesta,

te su nam često ukazivali na druge lokacije o kojima ništa nismo znali, te bi nas vodili da fotografisemo i to. Ukazati dužnu pažnju mjestu na kojem je neko stradao je nešto što ljudi prepoznaju kao dobro djelo, to je nešto čemu se teško može prigovoriti.

- **S obzirom na to da je više autora, da li je bilo teško izabrati radove da izložba izgleda usklađeno?**

Pošto smo Nedžad i ja zajedno prošli cio proces, nije

nam bilo teško izabrati radove za izložbu. Za mnoge fotografije ne mogu bez provjere, sa sigurnošću tvrditi ko ih je napravio.

- **Izložba je prikazana u nekoliko gradova, kakve su reakcije na fotografije?**

Rekao bih da su reakcije vrlo ohrabrujuće i uprkos tome što bi bilo za očekivati da prikazi mjesta stradanja drugih, te sami tekstualni opisi izazovu kontroverzne reakcije, imali smo samo jedan takav slučaj, da je

posjetiteljki u Banjaluci zasmetala jedna korišćena riječ. Meni su ta razna mjesta poznata odranije kao i okolnosti stradanja, ali za većinu posjetilaca izložbe to očigledno nije slučaj i snažne reakcije je izazivalo upravo to suočavanje sa mjestima stradanja drugih, koja su na neki način "daleko od očiju", iako nisu nepoznata. Način prikaza i poruke koje izložba šalje su u neskladu sa selektivnim, jednostranim interpretacijama posljednjeg rata kakve se nameću iz tri različita

ugla u Bosni i Hercegovini, ali za divno čudo taj nesklad posjetioci nisu doživljavali kao ugrožavajući. Štaviše, ljudi su pokazali veliko interesovanje. Meni je drago da smo na ivici skupova oko otvaranja izložbi imali priliku da vidimo neke sasvim obične ljude poput tehničkih zaposlenika kako temeljno prolaze kroz cijelu izložbu sa pažnjom čitajući svaki pojedinačni kratki opis fotografije. Ova izložba nema za cilj da bilo koga ubijedi u nešto, ona nudi otvoren prozor, a svako za sebe odlučuje da li će mu se prihvaćati.

- **Da li ova izložba više podsjeća ili opominje da se ovakve stvari više ne smiju dešavati?**

Mislim da izložbe opominje i nameće pitanje kako izbjeći ponavljanje, ona podcrtava vezu prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, ona traži da se angažujemo i pronademo način da okončamo rat sjećanja u čijoj sjenci živimo, da postanemo slobodni od njega.

Nenad Vukosavljević
Foto: Privatna arhiva

Spomenik, Bosanska Krupa - Foto: Nenad Vukosavljević